

ALAN VOTS

Mudrost nesigurnosti

PORUKA ZA DOBA
ANKSIOZNOSTI

S engleskog prevela
Sanja Bošnjak

**Čarobna
knjiga**

Za Doroti

၁

Sadržaj

UVOD	9
PREDGOVOR	17
1. DOBA ANKSIOZNOSTI	21
2. BOL I VREME	35
3. VELIKI TOK	44
4. MUDROST TELA	58
5. O SVESNOSTI	74
6. ČUDESNI TRENUTAK	86
7. PREOBRAŽAJ ŽIVOTA	100
8. KREATIVNA MORALNOST	112
9. PREISPITIVANJE VERE	125

Uvod

Dipak Čopra

Svaka knjiga je putovanje, ali ovoj je cilj da putuje svuda i nikuda. Počinje u stanju anksioznosti, koju malo ljudi priželjkuje. Ona buši rupe u zajedničkom verovanju i ophodi se prema svetim stvarima s nepoštovanjem i drskim pošalicama. Kao da želi da osigura njen neuspeh, Alan Vots takođe iznosi paradoks da je nesigurnost boljka psihe i istovremeno otvara vrata nevidljive stvarnosti, jedinog mesta gde će lekovi za strah i anksioznost ikad biti pronađeni.

Uprkos svim tim elementima koji su radili protiv nje, *Mudrost nesigurnosti*, koja je objavljena 1951, pronašla je mnoge očarane čitaoce, i ponosan sam što i sebe mogu da nazovem takvim.

Sredinom mojih tridesetih, otprilike sa isto godina koliko je imao autor kad je ova knjiga objavljena, pronašao sam u Votsu savršenog vodiča za ispravak životnog kursa, daleko od materijalizma i njegovih praznih obećanja. Taj novi kurs je vodio na najnepouzdaniju teritoriju koja se može zamisliti: sadašnji trenutak. Ovde i sada, govorio je Vots, leži doživljaj univerzuma u njegovoj celokupnosti. „Ako sreća uvek zavisi od nečega što se očekuje u budućnosti, onda jurimo varljivu

svetlost koja nam večito izmiče, dok budućnost, i mi sami, ne nestanemo u bezdanu smrti.“ Tipična izjava Alana Votsa, neodoljivo ambiciozna, koja je nudila pomoć po cenu da podrije sve što je čitaocu važno. Jer život je u posleratnoj Americi bio sav u napretku i primamljivom sutra. Kuda smo se uputili? Prvo na Mesec i jednog dana na zvezde. Koliko bismo mogli da postignemo? Sve. Šta bi nam uspeh doneo? Bogatstva i zadovoljstvo koji se nikad ne mogu oduzeti. Napredak je bio varka, rekao je, a sanjarenje o sutrašnjici bio je čist eskapizam od bola kojeg se plašimo danas. Ono što se popularno naziva „moć sadašnjeg trenutka“ razmatrano je pedeset godina pre svog vremena.

Sa osvrtnom unazad, jasno je da je Vots bio duhovni polihistor, prvi a moguće i najveći te vrste. Nezasito je čitao filozofiju, religiju, psihologiju i nauku – kao sunder sa stotinu ruku, da se tako izrazim. Stvorio je ovu knjižicu na prekretnici svog privatnog života. Bila je godina 1951. i upravo je izgubio svoje zvanje episkopalnog sveštenika, a istovremeno se razveo od svoje mlade žene. Sledio je dugotrajnu opčinjenost zen-budizmom, te je proveo svoje bogoslovske godine u pokušajima da spoji istočnjački i zapadnjački misticizam. Na klasičnom putu sazrevanja, konačno će pronaći sebe. Ali uradiće to na najčudniji način, tako što će izjaviti da tu nema šta da se nađe. Trajna sreća – skriveni predmet potrage u gotovo celokupnom njegovom obimnom pisanju – može se postići samo odustajanjem od svog ega, što je ionako čista iluzija. Ego stalno odguruje

stvarnost. On gradi budućnost od praznih očekivanja i prošlost od žalosnih sećanja.

Kao što Vots to izlaže, svojim oštrim, varljivo jednostavnim stilom: „... sutra i planovi za sutra ne mogu imati nikakvog značaja ako niste u potpunom dodiru sa stvarnošću sadašnjice, pošto u sadašnjosti i samo u sadašnjosti živite.“ Kao dobar propovednik, on zvuči odlučno i povezano s višom istinom. Ali poruka je bila previše napadna i oštra za udobnu episkopalnu predikaonicu. Zamislite da bilo koji verujući hrišćanin, koji drži do nebeske nagrade i drugog Hristovog dolaska, čuje ove reči: „Nema druge stvarnosti do sadašnje stvarnosti, tako da bi čak i oni koji bi živeli beskonačno, kad bi živeli za budućnost, večno promašivali smisao.“ Brzim napadima, Vots razbija zagrobni život i odbacuje svaku nadu u dolazak boljeg sveta.

U ono vreme je bio sam u toj divljini. U njegovoj rodnoj Engleskoj je bilo prihvatljivo da jedan ekscentrik petlja po istočnjačkoj misli. Pošto je posedovala Indiju i imala snažno uporište u Kini, Engleska je stvarala umove koji su bili voljni da u vedantu i budizam zarone dublje od uobičajenog uskogrudog kolonijaliste. Ali Amerika je bila drugačija. Nikome nije trebalo mišljenje jednog skorojevića koji je sebe zamišljao kao čarobnog frulaša svega duhovnog (Votsov opis samog sebe bio je „filozofski zabavljač“, iako je bio mnogo više od toga). Ali, kad ponovo razmotrim stavove tako odvažno iznete u *Mudrosti nesigurnosti*, osećam šok istine koji su izazvali u meni.

Njegovo uvodno poglavlje, „Doba anksioznosti“, dobija naslov od poznate pesme V. H. Odena, a prvi pasus objavljuje prvu od Budine četiri plemenite istine – da je život pun patnje. Vots je dovoljno lukav da ne spominje Budu po imenu. Umesto toga, gleda pravo u srce čitaoca koji živi pod senkom bombe i postavlja večno pitanje na način koji su egzistencijalne pedesete priznavale: je li moguće da je ljudski život samo kratak treptaj u vremenu, pun haosa i bola, između mraka koji prethodi rođenju i mraka koji sledi posle smrti? „Živimo u vremenu neobične nesigurnosti“, primećuje Vots, posle veka gde su se tradicionalne vrednosti – naročito versko uverenje – razbile na svim frontovima. Postoje dve suprotne reakcije na raspad verovanja: olakšanje zbog odbacivanja starih okova i briga da će razum i uračunljivost popustiti pred haosom. Ali Vots želi da oblikuje i treći put, ukazujući da je verovanje nestalo iz pažljive sumnje i ispitivanja. To je prvi znak da on prihvata nesigurnost koje se drugi plaše i ona brzo postaje glavna tema. Ne uvodeći istočnjačke misli koje bi mogle da uplaše čitaoce, Vots je već uveo osnovni budistički stav: trezveno ispitivanje onoga što leži pred vama, pri čemu se sve pretpostavke ostavljaju po strani.

Držeći se tog osećaja otvorenosti, možemo da pro-nađemo svu istinu u sebi samima. To obećanje, kao što je izloženo ovde, odražava ono što su sveci i mudraci propovedali u svakoj tradiciji mudrosti. Dok je Buda odbijao da odgovara na pitanja o postojanju Boga, Vots je skloniji razbijanju idola. On koristi savremenu fiziku kao dokaz da

nema dokaza za fizičko postojanje Boga, tvrdeći kako nikad takav dokaz neće biti iznet (nepromišljeno predviđanje, ali kako je Vots mogao da predvidi postkvantne teorije koje postavljaju univerzum prožet beskrajnom inteligencijom?). Ne možemo sebi ponovo da namećemo stare mitove ili verujemo u nove koji se sastoje iz želje za utehom; stoga je put samoispitivanja jedini koji svesna osoba može razumno da sledi. Inače, samo ćemo otupiti sebe do besmisla života, grabeći trenutno zadovoljstvo da izbegnemo patnju, što je uzaludna strategija – ovde je Vots skliznuo u drugu plemenitu istinu, a to je da zadovoljstvo ne može nikad da izleči patnju pošto su zadovoljstvo i patnja povezani.

Zarobljen između otrcanih mitova i očaja, postoji još jedan put, ali on zahteva revoluciju u mislima. Ironično, ovaj treći put će oživeti upravo one stvari koje pojedinac mora da poretne da bi hodao njime. „Stvarnost koja je saobrazna s 'Bogom' i 'večnim životom' iskrena je, poštena, jasna i otvorena svima da je vide. Ali to viđenje zahteva korekciju uma, baš kao što jasan vid ponekad zahteva korekciju očiju.“ Votsu treba dvadeset strana da stigne do te tačke, pravog početka putovanja, ali jednostavnošću, neposrednošću i strpljenjem on stvara posebnu atmosferu: čitalac je zaveden da zaboravi da je ikad bio protiv nekih stavova iznetih pred njega. To je zavidan uspeh bilo kog autora, a Vots je za to bio posebno nadaren. On uzima jezgrovitu istinu iz, recimo, Upanišada – da se strah rađa iz dualnosti – i ispreda dugo poglavlje o tome kako životinje doživljavaju bol, jednostavno

i bez straha, dok su ljudska bića zamračena anksioznošću zbog podeljenosti našeg bića.

Ne želim da ostavim utisak da je *Mudrost nesigurnosti* budizam za budale – daleko od toga. Vots ima na umu da gradi veoma teške pojmove, koncentrisane pre svega na pojam da ne postoji individualno ja. Kao odraz naše sopstvene unutrašnje podele, podelili smo svet na unutrašnje i spoljašnje iskustvo. Prihvatamo svoju podeljenost ne shvatajući da postoji samo jedna stvarnost. Univerzum je jedan jedini proces koji se odvija u svesti („veliki tok“) i samo zaranjanjem u taj proces možemo da otkrijemo ko smo zapravo. Neće nas podržati nijedno spoljašnje iskustvo zato što je bujica događaja neizbežna. Samo vreme je tvorevina nemirnog uma; isti um je stvorio i svemir da dà sebi prostora da luta kad zapravo nema prostora izvan mentalne konstrukcije koja se, kao i sve konstrukcije, naposletku pretvara u zatvor. Te zamisli je teško pojmiti, a još teže je pridržavati ih se.

Strategija koju Vots sledi nije izričito budistička, već se povezuje s najstarijim uvidima vedskih indijskih proroka: uklanja ono što je nerealno, a sve što ostaje biće realno. To je jednostavan ali nemilosrdan pristup, pošto postoji toliko stvari koje prihvatamo kao realne, a koje su zapravo samo simboličke: „... misli, ideje i reči su 'kovanice' za stvarne stvari. One *nisu* te stvari.“ Zašto, onda, uopšte pisati knjige? Zato što reči mogu da ukažu na pravi smer; mogu da istaknu neprimećene uvide; mogu da podstaknu plamen

nezadovoljstva. Na svoj očaravajući način, Vots nastoji da to sve uradi, ali on zna da mapa nije isto što i teritorija koju predstavlja. Iza svog autoritativnog glasa, autor ovih strana traga kao i bilo ko drugi, i jednako je ranjiv u toj svojoj potrazi. Ni on nije izbegao zatvor podeljenog ja; on razume da ono što će ga osloboditi nije nikakva vrsta normalnog iskustva, već nešto izvan vremena što, u potrazi za boljim izrazom, nazivamo buđenjem.

Paradoks u vezi s buđenjem – mislim na običnu vrstu buđenja koja se i vama i meni dogodila jutros – jeste to što ne možete vi da učinite da se desi, a ipak je neizbežno. Isto važi i u duhovnom smislu. Ne možete probuditi sebe željom, molitvom, preklinjanjem, silom ili meditacijom. Čak je i otkrivanje da ste usnuli dovoljno teško. Nekako, sićušna čestica svesti nagoveštava drugu realnost. Potpuno očaran, Alan Vots se poigrava tom trunčicom sumnje, ovde i u svim ostalim svojim knjigama. Kako on to vidi, um je u vrtlogu da pobegne od sebe i pronađe sebe u isto vreme. Dakle, svako duhovno putovanje se završava zatvaranjem kruga. Uplašeni um koji beži od svakodnevnih strahova susreće se s tragalačkim umom koji želi bolji svet. Kad se susretnu, iluzija se iscrpljuje; nema više obmana.

Tog trenutka ne nastaje raj, niti je tu milosrdni Bog da ga prigrlji. Tu je nešto još bolje: celovitost. Samopodeljenost je izlečena. Kad jednom prozre sve strahove i sve nade, um pronalazi mir u sebi, u stanju svesti izvan misli. To je krajnja tačka koju *Mudrost nesigurnosti*, kao i sve knjige o istini, ne može da isporuči uredno uvijenu i vezanu. Ali takva knjiga

može simbolički da nam nacрта krug, što ova sjajno radi. Svako čijem životu treba korekcija kursa bio bi srećan da mu ona bude vodič. Mom životu jeste, i tridesetak godina kasnije.